

MARCELLO MUSTO

La guerra i l'esquerra (II)

Segona part de l'anàlisi sobre la qüestió de la guerra, que recorre el període que va de la segona guerra mundial a la guerra d'Ucraïna, passant, entre d'altres, per Hongria, Vietnam o Afganistan.

PER MARCELLO MUSTO | 1 D'ABRIL DE 2022

LA GUERRA I

fina a profunda divisió entre revolucionaris i reformistes, que es va ampliar fins a convertir-se en un abisme estratègic després del naixement de la Unió Soviètica i el creixement del dogmatisme ideològic en els anys 20 i 30, va descartar qualsevol aliança contra el militarisme entre la Internacional Comunista (1919-1943) i els partits socialistes i socialdemòcrates europeus. En haver donat suport a la guerra, els partits que formaven la Internacional Socialista i del Treball (1923-1940) havien perdut tot el crèdit als ulls dels comunistes. La idea leninista de «convertir la guerra imperialista en guerra civil» continuava sent vàlida a Moscou, on els principals polítics i teòrics pensaven que era inevitable un «nou 1914». Per tant, en tots dos bàndols es parlava més de què fer si esclatava una nova guerra que de com evitar que comencés. Els eslògans i les declaracions de principis diferien substancialment del que s'esperava que ocorregués i del que després es va convertir en acció política. Entre les veus crítiques del bàndol comunista es trobaven les de Nikolai Bujarin, partidari de la consigna «lluita per la pau», i un dels dirigents russos més convençuts que aquesta era «una de les qüestions clau del món contemporani»; i Georgi Dimitrov, que sostenia que no totes les grans potències eren igualment responsables de l'amenaça de guerra, i que era partidari d'un

«LOS OLVIDA

apropament amb els partits reformistes per a construir un front popular ampli contra el conflicte. Tots dos punts de vista contrastaven amb la lletania de l'ortodòxia soviètica, que, lluny d'actualitzar l'anàlisi teòrica, repetia que el perill de guerra estava incorporat per igual, i sense distinció, en totes les potències imperialistes.

L'opinió de Mao Zedong sobre aquest tema era molt diferent. Al capdavant del moviment d'alliberament contra la invasió japonesa, va escriure en 'Sobre la guerra prolongada' (1938) que les «guerres justes» —en les quals els comunistes haurien de participar activament— estan «dotades d'un poder terrible, que pot transformar moltes coses o aplanar el camí per a la seva transformació».

L'estratègia proposada per Mao, per tant, era «oposar-se a la guerra injusta amb la guerra justa», i «continuar la guerra fins a aconseguir el seu objectiu polític». Els arguments a favor de la «omnipotència de la guerra revolucionària» son reiterats a 'Problemes de la guerra i l'estratègia' (1938), on sosté que «només amb les armes pot transformar-se el món sencer», i que «la presa del poder per la força armada, la resolució de la qüestió a través de la guerra, és la tasca central i la forma més elevada de la revolució».

A Europa, l'escalada de violència del front nazi-feixista, tant a l'interior com a l'exterior, i l'esclat de la Segona Guerra Mundial (1939-1945) van crear un escenari encara més nefast que el de la guerra de 1914-18. Després que les

«LES OLVIDAS CONFIGURACI SENSIBLE D'A MATERIAL

Antonio Gómez Vill

ANÀLISI

GABRIELA SE REFERÈNDUM L'OTAN VA D UNA PETJADA CATALUNYA ENCARA AVU REIVINDIQUI

Àngel Ferrero

tropes d'Hitler ataquessin la Unió Soviètica el 1941, la «Gran Guerra Patriòtica» que va acabar amb la derrota del nazisme es va convertir en un element tan central de la unitat nacional russa que va sobreviure a la caiguda del mur de Berlín i ha perdurat fins als nostres dies.

Font: Flickr

Amb la divisió del món de la postguerra en dos blocs, Stalin estableix la doctrina per la qual la principal tasca del moviment comunista internacional era salvaguardar la Unió Soviètica. La creació d'una zona de contenció de vuit països a Europa de l'Est (set, després de la sortida de Iugoslàvia) va ser un pilar central d'aquesta política. Durant el mateix període, la Doctrina Truman va marcar l'adveniment d'un nou tipus de guerra: la Guerra Freda. Amb el seu suport a les forces anticomunistes a Grècia, el Pla Marshall (1948) i la creació de l'OTAN (1949), els

ECOLOGISME

ACCELERACIÓ DECREIXEMENT COORDENAD DEBAT EN EB

David Alvarado

SOCIALISME

LA GUERRA I L'ESQUERRA

Marcello Musto

Estats Units d'Amèrica van contribuir a evitar l'avanç de les forces progressistes a Europa Occidental. La Unió Soviètica va respondre amb el Pacte de Varsòvia (1955). Aquesta configuració va donar lloc a una enorme carrera armamentística que, malgrat el record encara recent d'Hiroshima i Nagasaki, va suposar també la proliferació de proves d'armament nuclear.

A partir de 1961, sota el lideratge de Nikita Khrushchev, la Unió Soviètica va iniciar un nou rumb polític que va arribar a conèixer-se com a «coexistència pacífica». Aquest gir, amb el seu èmfasi en la no ingerència i el respecte a la sobirania nacional, així com en la cooperació econòmica amb els països capitalistes, havia d'allunyar el perill d'una tercera guerra mundial (la possibilitat de la qual havia evidenciat la crisi dels míssils cubans el 1962) i donar suport a l'argument que defensava que la guerra no era inevitable. No obstant això, aquest intent de cooperació constructiva es dirigia únicament als Estats Units, no als països del «socialisme realment existent». El 1956, la Unió Soviètica ja havia aixafat una revolta a Hongria, i els partits comunistes d'Europa Occidental no només no van condemnar-la, sinó que van justificar la intervenció militar en nom de la protecció del bloc socialista. Palmiro Togliatti, per exemple, secretari del Partit Comunista Italià, va declarar: «Estem amb el nostre bàndol fins i tot quan s'equivoca». La majoria dels que compartien aquesta posició, van penedir-se'n amargament en anys posteriors,

quan van comprendre els efectes devastadors de l'operació soviètica.

Fets similars van tenir lloc el 1968 a Txecoslovàquia, en plena coexistència pacífica. Davant les demandes de democratització i descentralització econòmica fetes durant la «Primavera de Praga», el Politburó del Partit Comunista de la Unió Soviètica va decidir per unanimitat respondre enviant mig milió de soldats i milers de tancs. El 1968, al congrés del Partit Obrer Unificat de Polònia, Leonid Brezhnev va explicar l'acció referint-se al que va anomenar la «sobirania limitada» dels països del Pacte de Varsòvia: «Quan les forces hostils al socialisme intenten orientar el desenvolupament d'algun país socialista cap al capitalisme, es converteix no sols en un problema del país en qüestió, sinó en un problema i una preocupació comuna de tots els països socialistes». Segons aquesta lògica antidemocràtica, la definició del que era i no era «socialisme» requeia naturalment en la decisió arbitrària dels dirigents soviètics. Aquesta vegada, però, els crítics de l'esquerra van alçar més la veu i, fins i tot, van representar una majoria. Encara que la desaprovació vers l'acció soviètica va ser expressada no sols pels moviments de la Nova Esquerra, sinó per la majoria dels partits comunistes (inclosos els xinesos), els russos no es van tirar enrere, sinó que van dur a terme un procés que van anomenar de «normalització». La Unió Soviètica va continuar destinant una part important dels seus recursos econòmics a la

despesa militar, la qual cosa va contribuir a reforçar una cultura autoritària en la societat. D'aquesta manera, va perdre per sempre la bona voluntat del moviment pacifista, que s'havia fet encara més gran gràcies a les extraordinàries mobilitzacions contra la guerra de Vietnam.

Font: Flickr

Una de les guerres més importants de la següent dècada va començar amb la invasió soviètica de l'Afganistan. El 1979, l'Exèrcit Roig es va convertir de nou en un important instrument de la política exterior de Moscou, que va continuar reclamant el dret a intervenir en el que va descriure com la seva pròpia «zona de seguretat». La desencertada decisió es va convertir en una esgotadora aventura que es va prolongar durant més de deu anys, causant un gran nombre de morts i creant milions de

refugiats. En aquesta ocasió, el moviment comunista internacional es va mostrar molt menys reticent que en relació amb les invasions soviètiques d'Hongria i Txecoslovàquia. No obstant això, aquesta nova guerra va revelar encara més clarament a l'opinió pública internacional la divisió entre el «socialisme realment existent» i una alternativa política basada en la pau i l'oposició al militarisme.

En el seu conjunt, aquestes intervencions militars no sols van ser contràries a una reducció general de l'armament, sinó que van servir per a desacreditar i afeblir globalment al socialisme. La Unió Soviètica era vista cada vegada més com una potència imperial que actuava de forma no gaire diferent a la dels Estats Units, que, des de l'inici de la Guerra Freda, havia secundat de manera més o menys secreta cops d'estat i contribuït a enderrocar governs democràticament escollits a més de vint països de tot el món. Finalment, les «guerres socialistes» de 1977-1979 entre Cambodja i Vietnam i la Xina i Vietnam, amb el teló de fons del conflicte sino-soviètic, van dissipar qualsevol avantatge que tingués la ideologia «marxista-leninista» (ja allunyada dels fonaments originals establerts per Marx i Engels) en atribuir la guerra exclusivament als desequilibris econòmics del capitalisme.

Ser d'esquerres és estar en contra de la guerra

La fi de la Guerra Freda no va disminuir la quantitat d'ingerències als assumptes d'altres països, ni va augmentar la llibertat de cada poble per a triar el règim polític sota el que viu. Les nombroses guerres — fins i tot sense mandat de l'ONU i definides, absurdament, com a «humanitàries» — dutes a terme pels EUA en els últims vint-i-cinc anys, a les quals cal afegir noves formes de conflicte, sancions il·legals i condicionaments polítics, econòmics i mediàtics, demostren que la divisió bipolar del món entre dues superpotències no va donar pas a l'era de llibertat i progrés promesa pel mantra neoliberal del «Nou Ordre Mundial». En aquest context, moltes forces polítiques que abans reivindicaven els valors de l'esquerra s'han sumat a diverses guerres. Des de Kosovo fins a l'Iraq i l'Afganistan -per esmentar només les principals guerres empreses per l'OTAN des de la caiguda del mur de Berlín- aquestes forces han donat cada vegada el seu suport a la intervenció armada i s'han fet cada vegada menys distingibles de la dreta.

La guerra russo-ucraïnesa ha tornat a enfrontar a l'esquerra amb el dilema de com reaccionar quan s'ataca la sobirania d'un país. No condemnar la invasió russa d'Ucraïna és un error polític del govern de Veneçuela, i fa que les denúncies de possibles futurs actes d'agressió comesos pels Estats Units semblin menys creïbles. És cert que, com va escriure Marx a Ferdinand Lassalle el 1860, «en política exterior, poc es guanya fent servir paraules

com a 'reaccionari' i 'revolucionari'», el que és «subjectivament reaccionari [pot resultar] objectivament revolucionari en política exterior». Però les forces d'esquerra haurien d'haver après del segle XX que les aliances «amb l'enemic del meu enemic» sovint condueixen a acords contraproductius, especialment quan, com en la nostra època, el front progressista és políticament feble, teòricament confús i no disposa del suport de les mobilitzacions de masses.

Font: Wikimedia Commons

Recordant les paraules de Lenin a 'La revolució socialista i el dret de les nacions a l'autodeterminació': «El fet que la lluita per l'alliberament nacional contra una potència imperialista pugui, en determinades circumstàncies, ser utilitzada per una altra gran potència en els seus interessos igualment imperialistes no ha de tenir més pes

per a induir a la socialdemocràcia a renunciar al seu reconeixement del dret de les nacions a l'autodeterminació». Més enllà dels interessos i intrigues geopolítiques que solen estar també en joc, les forces de l'esquerra han secundat històricament el principi d'autodeterminació nacional i han defensat el dret dels estats individuals a establir les seves fronteres sobre la base de la voluntat expressa de la població. L'esquerra ha lluitat contra les guerres i les «annexions» perquè és conscient que aquestes condueixen a conflictes dramàtics entre els treballadors de la nació dominant i la nació oprimida, creant les condicions perquè aquesta última s'uneixi amb la seva pròpia burgesia en considerar a la primera com el seu enemic. A 'Resultats de la discussió sobre l'autodeterminació' (1916), Lenin va escriure: «Si la revolució socialista triomfés a Petrograd, Berlín i Varsòvia, el govern socialista polonès, igual que els governs socialistes rus i alemany, renunciaria a la 'retenció forçosa' de, per exemple, els ucraïnesos dins de les fronteres de l'Estat polonès». Per què suggerir, llavors, que es concedeixi una cosa diferent al govern nacionalista dirigit per Vladimir Putin?

D'altra banda, massa membres de l'esquerra han cedit a la temptació de convertir-se —directament o indirecta— en co-belligerants, alimentant una nova *union sacrée* (expressió creada el 1914, justament per a entomar l'abjuració de les forces de l'esquerra francesa que, en

esclatar la Primera Guerra Mundial, van decidir recolzar les opcions bèl·liques del govern). Aquesta posició serveix avui dia per a difuminar cada vegada més la distinció entre atlantisme i pacifisme. La història demostra que, quan no s'oposen a la guerra, les forces progressistes perden una part essencial de la seva raó de ser i acaben empassant-se la ideologia del camp contrari. Això succeeix quan els partits d'esquerra fan de la seva presència al govern la forma fonamental de mesurar la seva acció política —com van fer els comunistes italians en donar suport a les intervencions de l'OTAN a Kosovo i l'Afganistan, o l'actual majoria d'Unidas-Podemos, que uneix la seva veu al cor unànime de tot l'arc parlamentari espanyol, a favor de l'enviament d'armes a l'exèrcit ucraïnès—. Aquestes conductes subalternes han estat castigades moltes vegades al passat, fins i tot a les urnes quan s'ha presentat l'ocasió.

Bonaparte no és la democràcia

Durant el període 1853-1856, Marx va escriure una brillant sèrie d'articles per al *New York Daily Tribune* que contenen molts paral·lelismes interessants i útils amb l'actualitat. El 1853, parlant del gran monarca moscovita del segle XV —el que es considera que va unificar Rússia i va establir les bases de la seva autocràcia—, Marx va afirmar «N'hi ha prou amb substituir una sèrie de noms i dates per unes altres i queda clar que la política d'Iván III, i la de la Rússia actual, no són simplement similars sinó idèntiques». No obstant això, a l'any següent, en oposició als demòcrates

liberals que exaltaven la coalició anti-russa, va escriure: «És un error descriure la guerra contra Rússia com una guerra entre la llibertat i el despotisme. A part del fet que, si tal fos el cas, la llibertat estaria per una vegada representada per un Bonaparte, tot l'objecte declarat de la guerra és el manteniment dels tractats de Viena, aquests mateixos tractats que anul·len la llibertat i la independència de les nacions». Si substituïm a Bonaparte pels Estats Units d'Amèrica i els tractats de Viena per l'OTAN, aquestes observacions semblen escrites per al dia d'avui.

El pensament dels qui s'oposen tant al nacionalisme rus com a l'ucrainès, així com a l'expansió de l'OTAN, no dona mostres d'indecisió política ni d'ambigüitat teòrica. En les últimes setmanes, diversos experts han ofert explicacions sobre les arrels del conflicte (que no redueixen en absolut la barbàrie de la invasió russa), i la posició dels qui proposen una política de no alineació és la forma més eficaç de posar fi a la guerra al més aviat possible i garantir el menor nombre de víctimes. No es tracta de comportar-se com les «ànimes belles» xopes d'idealisme abstracte, a les quals Hegel considerava incapaços d'enfrontar-se a la realitat efectiva de les contradiccions terrenals. Al contrari: es tracta de donar realitat a l'únic antídote veritable contra una expansió il·limitada de la guerra. No cessen les veus que demanen més reclutament, ni les que, com l'Alta Representant de la Unió Europea per a Afers

exteriors i Política de Seguretat, pensen que és tasca d'Europa subministrar als ucraïnesos «les armes necessàries per a la guerra». Però davant d'aquestes postures, és necessari dur a terme una incessant activitat diplomàtica basada en dos punts fermes: la desescalada i la neutralitat d'una Ucraïna independent.

Font: Flickr: Thomas Hawk

Malgrat l'augment del suport a l'OTAN després de les maniobres russes, és necessari treballar més que mai perquè l'opinió pública no vegi a la major i més agressiva maquinària bèl·lica del món —l'OTAN— com la solució als problemes de seguretat global. Cal demostrar que es tracta d'una organització perillosa i ineficaç que, en el seu afany d'expansió i dominació unipolar, serveix per a alimentar les tensions que condueixen al món a la guerra.

A 'El socialisme i la guerra', Lenin va argumentar que els marxistes es diferenciaven dels pacifistes i els anarquistes en que «consideren necessari històricament (des del punt de vista del materialisme dialèctic de Marx) estudiar cada guerra per separat». Continuant, va afirmar que: «A la història hi ha hagut nombroses guerres que, malgrat tots els horrors, atrocitats, angoixes i patiments que inevitablement acompanyen a totes les guerres, van ser progressives, és a dir, van beneficiar el desenvolupament de la humanitat». Si això va ser cert en el passat, seria miop repetir-ho sense més per les societats contemporànies, on les armes de destrucció massiva no deixen d'estendre's. Rares vegades les guerres —que cal no confondre amb les revolucions— han tingut l'efecte democratitzador que esperaven els teòrics del socialisme. De fet, sovint han demostrat ser la pitjor manera de dur a terme una revolució, tant pel cost en vides humanes com per la destrucció de les forces productives que comporten. És una lliçó que també l'esquerra moderada no hauria d'oblidar mai.

Per a l'esquerra, la guerra no pot ser «la continuació de la política per altres mitjans», per citar la famosa frase de Clausewitz. En realitat, només certifica el fracàs de la política. Si l'esquerra vol tornar a ser hegemònica i mostrar-se capaç d'utilitzar la seva història per a les tasques d'avui, necessita escriure de manera indeleble a les seves banderes les paraules «antimilitarisme» i «No a

la guerra!».

Foto de portada: 'Plot-oon', de Chris Butcher

Vols que t'informem de les novetats de Catarsi Magazín?

Correu electrònic

He llegit i estic d'acord amb l'avís legal i la política de privacitat del web.

**SÍ, VULL ESTAR AL CORRENT DE
TOT!**

Les dades personals s'utilitzaran per l'enviament d'informació i promocions. El responsable és Cultura 21, SCCL. L'usuari pot revocar el seu consentiment en qualsevol moment i exercir els drets que l'assisteixen mitjançant correu electrònic a redaccio@catarsimagazin.cat. Pot consultar aquí la política de privacitat.